

6. На стр. 88. стоји: „... три источна пашалука: Призрена, Охрида и Валоне“. Ово се понавља још и на стр. 137, 139, 145, 151, 152, 153. Међутим, код Томића стоји: „...паше од Призрена, Охрида и Авлоне“ („Турски поход на Црну Гору 1712 године“, Сарајево 1920, стр. 22). Град Авлона је заиста постојао, негдје при мору у сјеверном дијелу Албаније. Али, пошто немамо при руци потребну литературу, не можемо рећи ко је овдје у праву — Вукчевић или Томић.

7. Између стр. 124. и 125. донесена је фотокопија записа о боју на Цареву лазу из књиге „Лествица“, која се чува у манастиру Савини код Херцег-Новога. Анализу овог записа Вукчевић је оптеретио сувишним и непотребним детаљима, нарочито што се тиче словних цифара које имају да прикажу бројно стање турске и црногорске војске. Обје цифре су нејасно написане, нарочито она која треба да означи број црногорске војске, за коју Вукчевић даје и неколика начина читања, који су, по нашем мишљењу, исувише несигурни (стр. 124).

8. На стр. 154. писац констатује „да је Ахмет-паша око 14. јула по старом односно 25. јула по новом календару (1712) кренуо у директну борбу да би испунио најважнију тачку султановог налога — рушење Цетињског манастира“. По нашем мишљењу, пак, најважнија тачка султановог фермана, о којему је ријеч, јесте она тачка која је Ахмет-паши налагала да покори Црногорце и потчини их турској власти, и да, на мјесту порушеног Цетињског манастира, подигне утврђење, управо „један градић“, у коме би стационарала турска посада. Ахмет-паша је успио да поруши Цетињски манастир, али тим није испунио најважнији султанов налог — да сломи борбени дух код Црногораца. У вези с овим, врло је карактеристична наредба владике Данила — да се код порушеног Цетињског манастира развију заставе и поведе коло (*Историјски записи*, књ. XI, стр. 205).

Но, најтежи пропуст писца, по нашем мишљењу, јесте тај што своје закључке није дао у сажетој форми, већ их је развио на читавих 16 страница, а тиме и разводно.

Божо Ђ. Милаковић

ПЕТАР II ПЕТРОВИЋ ЊЕГОШ: ИЗАБРАНА ПИСМА, Графички завод — Титоград 1967, Библиотека „Луча“ (21). Приредио за штампу др Јевто Миловић. Избор писама Бранка Бањевића.

Познато је да је више од двадесет истакнутих посленика на књизи објављивало Његошева писма. Сви су они, од pjesничких савременика до живих проучаваца његовог дјела, настојали да се сачува што вјернији текст макар и једног писма на које су успјели да наиђу. Тек би потпуна библиографија сваког од њих могла указати на многе интересантне појединости историје изучавања pjesничког и државничког дјела ове личности. Његошева писма су објављивана у најразличитијим публикацијама: у листовима, часописима, студијама и збиркама. Изузетнија прилика да се на одговарајући начин објаве сва његова сачувана писма у вријеме објаве-

жавања стогодишњице pjesникове смрти није искоришћена. Писма. I, II и III у издању „Просвете“ (1951, 1953. и 1955) изневјерила су наде многих који су одавно жељели да имају у рукама солидно објављена Његошева писма.

Нема сумње да је од свих досадашњих напора у овом погледу најуспјелији Миловићев. Свега 155 изабраних писама од 1830—1851. године приређено је за штампу на најбољи начин. Уз текст писама су објављене најнужније напомене. Библиографија свакога од њих садржи најважнија објаштења (кога је писао по диктату Његоша; кога је, гдје и како објавио, ако је уопште штампано; гдје се налази оригинал и које је величине).

Издање још садржи рјечник страних и мање познатих ријечи, регистар поменутих лица и мјеста и, на крају, најнеопходније напомене издавача и приређивача.

У обзир су дошла она писма која карактеришу неки Његошев „битни однос, мисао или осјећање“, она у којима се он „и књижевно остварио“. При избору се ишло за тим да се истакне интересантност онога како се нешто каже, а не онога што се каже, па и у случајевима кад писмо то не садржи у цјелини. Од писама на страним језицима објављена су само два у преводу с руског. Чињеница је да

је историчар заинтересован за много шири избор, али је и он обавезан да поздрави ову савјесно и зналачки припремљену збирку антологијске библиотеке „Луча“. Остаје нам да и даље прижељкујемо да на овакав начин буду приређена за штампу сва Његошева писма. За то би др Ј. Миловић, који се тим послом бави још од 1947. године, имао више услова.

И уз овакав избор писама свакако је добродошао раније објављени (1963) Андрићев текст „Тренуци над Његошевом преписком“.

Б. Пејовић